

Baroko?

Klasicismus?

Francouzské divadlo 17.
století!

Tragikomedie a pastorály

- Nejoblíbenější žánr před nástupem klasicismu
- Tragikomedie – výpravná, akční díla romaneskního stylu, spletitý a napínavý děj, míšení tragiky a komiky
- Častá změna míst děje
- *„Vznešená dobrodružství znamenitých postav, jímž hrozí nějaké velké neštěstí, po němž následuje šťastné rozuzlení“*

Alexander Hardy a jiní

- První francouzský dramatický profesionál, píše pro Burgundský palác
- Údajně napsal několik set her (tragikomedie i pastorály)
- Surovost zápletek – znásilnění (*Síla krve*), četné vulgarismy, erotické scény, násilí na scéně
- Antické i italské náměty

René Descartes

- *Rozprava o metodě*
- Pokus vyrovnat se rozumově s okolním světem
- Descartes si racionálně odvodí Boha jako faktor, který ve světě MUSÍ existovat
- Metodická skepse
- Dospívá k sobě jako bytosti pochybující (*„Cogito, ergo sum“*)

Richelieu a Mazarin

- Dva kardinálové a první ministři zároveň
- Faktičtí vládcí Francie (do plnoletosti Ludvíka XIV.)
- Oba s velkým zájmem o divadlo – snaha pozvednout kulturní prestiž Francie
- Richelieu aktivně ovlivňuje původní dramaturgiu – zadavatel a dramaturg
- Mazarin – ctitel opery

Ludvík XIV. (1638 – 1715)

- ujal se vlády ve 20 letech (korunován 1643, vládl však až od 1658)
- vládl 57 let (králem však byl 72 let)
- „L`était c`est moi.“
(„Stát jsem já.“)
- milovník umění (hudba, divadlo, balet)
- rozvoj francouzského hospodářství – přesto dluhy

Snaha o řád

- Charakteristická ve více oblastech spol. života
- Zmoci chaos doby rozumem a mravností
- Calderón, Descartes, Corneille, Komenský
- Klasicistní téma – potlačená vášeň
- Ideál uměřenosti
- Návaznost na antické klasiky – import z Itálie

Zavádění pravidel

Snaha o

- Potlačení dějové efektnosti
- Žánrovou čistotu
- Mravné postavy, které by mohly být vzorem
- Nezobrazování amorálních dějů
- Zavedení zásady 3 jednot (děje, času a místa) – dogmaticky chápaný Aristoteles

Akademie

1635: na popud Richelieua založena **Francouzská akademie** (L'Academie Française) – stanoveny 3 její hlavní úkoly:

- sestavit slovník
- sestavit normativní mluvnici
- vytvořit pravidla pro rétoriku a vytvořit poetiku

Původně spolek spřízněných autorů, poté vlivná normativní instituce s omezeným počtem členů

Nicholas Boileau

- Teoretik a propagátor klasicismu
- *Umění básnické* (1674) – shrnutí klasicistní doktríny – rady básníkům
- Poetika, dějiny francouzské literatury i kritická stat' v jednom
- Psáno veršem
- „*Chceme, at' důvtipně snují se všechny děje/a at' jen na jednom místě a v jednom dni/jeden čin divadlo napětím naplní*”

Herecké společnosti

- Confrérie de la Passion – původně řádové bratrstvo, do roku 1599 monopol na divadlo v Paříži
- Ostatní kočují spíše mimo Paříž, tam se smí usadit jen se souhlasem krále
- Společnost Burgundského paláce (*Cyrano*), známá též jako *Herci královi*
- Společnost Divadla Marais (premiéra *Cida*)
  - | Molièrova společnost – Palais Royal

Herecké společnosti - organizace

- Organizovány na podílnickém základu – jednorázová platba za text, herci si dělí zisk
- Běžný počet – 8 – 10 herců
- Herci si sami obstarávají kostýmy, až na mimořádné případy

Scénografie

- Tragikomedie ještě počítají s mansionami, kolem roku 1635 stále středověký scénografický ideál
- Občasné zvláštní efekty, omezený nábytek
- Mělká a nízká jeviště
- Postupné vítězství italské scénografie

Italové v Paříži

- 1645 – příjezd scénografa Giacoma Torelliho – původně pro herce *Commedie dell arte*
- Přestavba Palais Royal pro výpravné inscenování opery – Mazarinovo přání
- Corneille – *Andromeda* – činohra vypráví děj, hudební čísla pak záminkou k předvedení mašinerie a zvláštních efektů
- Zahajuje trend „mašinistických her“

Torelli - Androméda

Teatralizace společnosti

- Versailles – jedno velké divadlo, formalizace společenského styku (1682 se tam musí přestěhovat veškerá šlechta)
- Přesná pravidla audiencí i návštěv
- 1664 – slavnost *Radovánky čarovného ostrova* – zahrnuje průvody, turnaje, balety i hry

Král tančí, jak Lully hraje

- Oblíbená zábava Ludvíka XIV. – komedie balety – střídání činohry s baletními vstupy
- Molière – Jean Baptiste Lully
- Lully (zakladatel francouzské opery, časem monopol na veškerou hudbu u dvora i v Paříži)
- Ludvík XIV. sám tančí v *baletních mezihrách* – Slunce v baletu *Král noci*

Comédie Française

- Založena 1680 sloučením souboru Burgundského paláce, Molièrových herců a souboru Marais
- Značná jistota „pod penzí“ – výběrový soubor elitních herců
- Pravidelná státní subvence

1697

- Toho roku je vyhnán z Paříže soubor *commedie dell arte*
- Tudíž existují v Paříži už jen 2 divadla – Comédie Française a Opera

PIERRE CORNEILLE

- První z výrazných tragických autorů
- Dominantní téma heroismu
- Pravidla se učí ovládat postupně – nejdřív v Richelieuově tvůrčím týmu
- Píše i komedie – *Lhář* (na Alarcónovo téma)
- Všechna díla před Cidem posléze odvrhne

Cid (1637)

- Nejslavnější a nejúspěšnější Corneillova tragédie
- Hlavní hrdina don Rodrigo se rozhoduje mezi ctí a láskou – tím, že se rozhodne pro čest, získá nakonec i lásku
- Typicky klasicistní dilema – zrod hrdiny
- Dějově efektní tragédie – velké „nahuštění“ událostí

9

LA MORT DU COMTE DE GORMAS (2° ACTE, 3° TABLEAU). — DÉCOR DE MM. ROBECCHI ET AMABLE

1876

Spory o Cida

- Výtky kritiků vůči Corneillovi – nepravděpodobnost, volnost v nakládání s jednotami, nemravnost (Jiména ci bere muže, který ji před 24 hodinami zabil otce)
- Richelieu se obrací na Akademii
- *Úsudek francouzské Akademie o Cidovi* – nově formulován klasicistický ideál

Polyeuktos

- Tragédie křesťanského mučedníka
- Žena jej opouští kvůli římskému vojákoví, on ji odpouští a rozhoduje se pro mučednickou smrt
- Postava na pomezí zbožnosti a fanatické pýchy

Jean Racine

- Vrcholný autor klasicistní tragédie
- Oproštěné, netělesné tragédie, soustředěné na vnitřní drama postav
- Jen 12 tragédií
- Corneille má složité děje a jednoduché charaktery, Racine má jednoduché děje a složité charaktery

Berenika

- Z dějin Říma – císař Titus si vyvolí svou zajatkyni, palestinskou královnu Bereniku, kterou miluje její důvěrník Antiochus
- Senát mu však svatbu s ní nedovolí a Titus a Berenika se musí rozejít
- Tragédie trojího šlechtného podřízení se povinnosti

Britannicus

- Tragédie zrodu monstra
- Příběh ze starověkého Říma – Nero zničí svého nevlastního bratra Britannica kvůli lásce k jeho ženě Junii
- Politické drama plné dvorských intrik
- Ukazuje bezbrannost dobra vůči nekompromisnímu zlu

Faidra

- Racinova poslední velká tragédie, po ní se stáhl do ústraní
- Analýza zrodu ničivé vášně
- Dokonalá forma, suverénní zvládnutí pravidel
- Postava přesáhla autora – Racine chtěl napsat poučnou hru, ale sympatizuje s Faidrou

Molière 1

- Syn čalouníka, ve 20 odmítne převzít dědictví po otci a odejde k divadlu
- 15 let kočování po venkově s poloimprovizovanými fraškami
- 1659 se usadí v Paříži, od roku 1660 sídlí se svým souborem v Palais Royal
- Píše hry pro konkrétní soubor i konkrétní herce

Molière 2

- Praktický divadelník – autor, herec, režisér, principál
- Na výsluní vrtkavé královské přízně
- Zakladatel moderní komedie mravů
- Od lidových frašek k hořkým tragikomedii vysokého stylu

Tartuffe (1664)

- Hořká komedie
- Orgon (psychologická postava) x Tartuffe (komiediální typ)
- Satira na náboženské pokrytectví
- Pro Molièra zdroj velkých problémů, konflikt s tzv. Svatou kabalou
- Konec jako úlitba králi

Brisart d.

J. Sauvé f.

Don Juan (1665)

- Adaptace proslulého tématu
- Napětí mezi vážným a komickým (Juan x Sganarell)
- Porušuje jednoty, času, místa a děje
- Snaha o moralitu a napravení pověsti po Tartuffovi
- Juanův cynismus je však příliš sugestivní

Misanthrop (1666)

- Charakterní drama – minimum akce
- „Morous“ Alcest miluje půvabnou, leč povrchní Celimenu – hra končí jejím společenským znemožněním
- Množství výkladů Alcesta – od ctnostného hrdiny až k zapšklému sobci